

Textiel en taal*

Het Nederlandse Textielmuseum in Tilburg heeft met zijn tentoonstelling „Textiel en Taal” de aandacht gevestigd op een aantal Nederlandse gezegden, die we regelmatig gebruiken, zonder er bij na te denken, dat ze ontleend zijn aan de wereld van de textiel, die toch wel een grote rol in ons dagelijkse leven vervult of vervuld heeft. Wanneer we iemand *over de hekel halen*, denken we niet meer aan het scherpgetande werktuig uit de tijd van de vlasbereiding op de boerderij en als we iets *op de keper beschouwen*, beseffen we nauwelijks, dat dit oorspronkelijk slaat op het bekijken van een bepaalde weefselbinding.

Te klein voor tafellaken en te groot voor servet roept nog wel het beeld op van stukken textiel, maar dat iemand, die zich niet lekker voelt, *in de lappenmand* zit, dus net als een te verstellen kledingstuk opgeknapt moet worden, daarvan zijn we ons al minder bewust. Onze taal wemelt van uitdrukkingen, die met textiel in wijdere of engere zin verband houden. *Geen katje om zonder handschoenen aan te pakken, het breed laten hangen* als je het breed hebt (namelijk het kant van de knipmuts!), *iemand de mantel uitvegen, op zijn jak, tabberd of vestje geven, de lakens uitdelen, in zijn nopjes zijn* . . . De Tilburgse tentoonstelling beeldde het allemaal uit met behulp van poppetjes (niet van textiel, maar van papier), zodat versleten uitdrukkingen ineens weer gingen leven en je het verband met hun oorsprong zag.

De tentoonstelling beperkte zich tot algemeen Nederlandse uitdrukkingen. Wij hier in het Oosten zouden daar nog een heel stelletje aan toe kunnen voegen. Uitdrukkingen, die duidelijk ontstaan zijn in een bevolking, die net als iedereen elders met textiel opstond en ermee naar bed ging, maar die er bovendien in de tussenliggende uren het dagelijks brood mee verdiende.

Deed men dat niet, dan gold al gauw: *wel 't spinrad löt staon, mut met 'n eers bloot gaon* en dat is niet prettig. Nög zegt men in Enschede, wanneer de kinderen niet zuinig zijn: *Wiej mut zeker met 't blote gat oaver straot gaon!*

Vroeger werden de boerenmeisjes op de spinvisite gevraagd. In Vriezenveen heet op (verzocht) bezoek gaan nog: *hen spinnen gaon*.

Gesponnen draden zijn niet zo erg sterk. Door twijnen maakt men ze sterker, al is een twijndraad nog geen touw. Maar *een zinnig peerd ku'j wal an 'n tweandraad leaden!* *Luie snieders naeit met lange dräö*, maar de handwever, al was hij zo slim als een kleermaker, kreeg geen gelegenheid om lui te zijn. Hij zat in 't getouw heen en weer te springen als een wiebelend paard, dat dan ook *'n weaver* heet. Soms werd het paard voor *ne wullen wagen* gespannen, waarmee de boer een geheel houten wagen, dus zonder hoepels om de wielen, bedoelde.

Het weven mocht dan niet zo'n prettig beroep zijn, *nen weaver et nich zat, mer reagent ok nich nat!* Je zou daar aan toe kunnen voegen: *slao miej dat nich in 't zeumpken!* (je moet dat niet uitvlakken). Als alles goed gaat, dan *braandt de laampe as nen weaver den*

*) zie ook: Spinnen en weven in Volkslied en Taal, Jaarverslag Textielgeschiedenis 1956.

vrieft, maar soms *vrös 't ow op 'n emmer!* De emmer en 't zeumpken dienden om sterkpap te bewaren en die mocht niet bederven.

Het onsmakelijke *pilow scheuren* (er eentje laten vliegen) is weliswaar niet ongezonder en *weavetöwe kraakt lange met*, maar tenslotte krijgt ieder mens het *an de lengebaende*, loopt het met hem af, net als met de ketting op het getouw, die met lengebaende aan de boom vastzit.

Dan helpt het niet meer, of je *in de wol vearwd* bent, (dik in de duiten zit) en ze dus *achter 't limmen gestapeld* hebt, zelfs al zou je kunnen *heksen en blauwvearven tegelijk* en al heb je *'n plaetsken in 't kammenet* bij meneer pastoor. Pas maar op tegen die tijd, dat je het bij Onze Lieve Heer niet *verbrod hebt*, zoals een *stoethaspel* het garen in de war brengt!

ADRIAAN BUTER